

Cauza C-550/07 P

Akzo Nobel Chemicals Ltd și Akros Chemicals Ltd împotriva Comisiei Europene

„Recurs — Concurență — Măsuri de cercetare judecătorească — Competențe de investigare ale Comisiei — Protecția confidențialității comunicărilor — Raport de muncă între un avocat și o întreprindere — Schimburi de mesaje electronice”

Concluziile avocatului general J. Kokott prezentate la 29 aprilie 2010 . . . . . I - 8309

Hotărârea Curții (Marea Cameră) din 14 septembrie 2010 . . . . . I - 8360

Sumarul hotărârii

1. *Recurs — Interesul de a exercita acțiunea — Condiție — Recurs care poate aduce un beneficiu părții care l-a introdus*
2. *Concurență — Procedură administrativă — Competențe de investigare ale Comisiei — Prerogativa de a solicita prezentarea unei comunicări între avocat și client — Limite — Protecția confidențialității unei astfel de comunicări — Întindere — Excluderea comunicărilor cu avocații interni din cadrul întreprinderii*
3. *Dreptul Uniunii — Principii — Egalitate de tratament — Noțiune — Limite (Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, art. 20 și 21)*

4. *Concurență — Procedură administrativă — Competențe de investigare ale Comisiei — Prerogativa de a solicita prezentarea unei comunicări între avocat și client — Limite — Protecția confidențialității unei astfel de comunicări — Întindere — Excluderea comunicărilor cu avocații interni din cadrul întreprinderii*
(Regulamentul nr. 1/2003 al Consiliului)
5. *Dreptul Uniunii — Principii — Dreptul la apărare — Aplicare în privința procedurilor susceptibile să conducă la aplicarea unor sancțiuni*
[Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, art. 48 alin. (2)]
6. *Concurență — Procedură administrativă — Competențe de investigare ale Comisiei — Prerogativa de a solicita prezentarea unei comunicări între avocat și client — Limite — Protecția confidențialității unei astfel de comunicări — Întindere — Excluderea comunicărilor cu avocații interni din cadrul întreprinderii*
(art. 101 TFUE și art. 102 TFUE; Regulamentele nr. 17 și nr. 1/2003 ale Consiliului)
7. *Dreptul Uniunii — Efect direct — Drepturi individuale — Protecție de către instanțele naționale — Acțiune în justiție — Principiul autonomiei procedurale naționale*
8. *Concurență — Procedură administrativă — Competențe de investigare ale Comisiei — Prerogativa de a solicita prezentarea unei comunicări între avocat și client*
[Regulamentul nr. 17 al Consiliului, art. 14 alin. (6), și Regulamentul nr. 1/2003 al Consiliului, art. 20 alin. (6)]
9. *Uniunea Europeană — Competențe exclusive — Dispoziții necesare în vederea funcționării pieței interne — Norme de procedură în materie de concurență — Includere*
[art. 3 alin. (1) lit. (b) TFUE, art. 101 TFUE-103 TFUE și art. 105 TFUE; Regulamentul nr. 17 al Consiliului, art. 14, și Regulamentul nr. 1/2003 al Consiliului, art. 20]

1. Interesul de a exercita acțiunea constituie o condiție de admisibilitate care trebuie să se mențină până când instanța se pronunță asupra fondului.

Pe de altă parte, în cadrul unui recurs, un astfel de interes există atât timp cât recursul poate aduce, prin rezultatul său, un beneficiu părții care l-a introdus.

În materie de concurență, interesul unei întreprinderi de a exercita acțiunea împotriva unei decizii a Comisiei prin care se refuză returnarea către aceasta a unor documente și distrugerea eventualelor copii ale documentelor respective, ca urmare a încălcării confidențialității comunicărilor dintre avocați și clienți la momentul efectuării unor investigații, se menține cel puțin atât timp cât Comisia deține documentele respective sau o copie a acestora din urmă. Astfel, eventuala încălcare a confidențialității

comunicărilor dintre avocați și clienți la momentul efectuării unor investigații nu are loc pentru motivul că, într-o decizie privind fondul, Comisia se întemeiază pe un document protejat, ci din momentul în care un astfel de document este ridicat de un funcționar al Comisiei.

Cerința de independență implică lipsa oricărui raport de muncă între avocat și clientul său, astfel încât protecția în temeiul principiului confidențialității nu se extinde la corespondența din cadrul unei întreprinderi sau al unui grup cu avocații interni.

(a se vedea punctele 22, 23 și 25)

Conceptul de independență a avocatului nu este definit numai în mod pozitiv, și anume prin referire la obligațiile de etică profesională, ci și în mod negativ, și anume prin absența unui raport de muncă. În pofida înscrierii sale în barou și a obligațiilor de etică profesională asociate calității sale de membru al baroului, un avocat intern nu beneficiază față de angajatorul său de același grad de independență precum avocatul care activează în cadrul unui cabinet extern față de clientul său. În aceste împrejurări, avocatului intern îi este mai dificil decât avocatului extern să remedieze eventuale tensiuni existente între obligațiile profesionale și scopurile clientului său.

- Beneficiul protecției confidențialității comunicărilor dintre avocați și clienți este subordonat îndeplinirii a două condiții cumulative. Pe de o parte, comunicarea cu avocatul trebuie să fie legată de exercitarea dreptului la apărare al clientului și, pe de altă parte, trebuie să fie vorba despre o comunicare care provine de la avocați independenți, și anume de la avocați care nu au cu clientul un raport de muncă.

Avocatul intern, indiferent de garanțiile de care dispune în exercitarea profesiei sale, nu poate fi asimilat unui avocat extern ca urmare a situației de salariat în care se află, situație care prin însăși natura sa nu permite avocatului intern

să se îndepărteze de la strategiile comerciale urmate de angajatorul său și pune astfel în discuție capacitatea sa de a acționa în mod independent în exercitarea profesiei.

În plus, în cadrul contractului său de muncă, avocatului intern i se poate solicita să exercite alte sarcini care pot avea o incidență asupra politicilor comerciale a întreprinderii și care nu pot decât să consolideze legăturile strânse ale avocatului cu angajatorul său.

Rezultă de aici că, atât pentru motivul dependenței economice a avocatului intern, cât și ca urmare a raporturilor strânse cu angajatorul său, avocatul intern nu beneficiază în exercitarea profesiei de o independență comparabilă cu cea a unui avocat extern.

Întrucât avocatul intern se află într-o poziție fundamental diferită de cea a unui avocat extern, astfel încât situațiile respective ale acestora nu sunt comparabile, nu rezultă nicio încălcare a principiului egalității de tratament din faptul de a trata în mod diferit aceste profesii în raport cu protecția confidențialității comunicărilor dintre avocat și clienți.

Pe de altă parte, presupunând că consultarea unor avocați interni, angajați de întreprindere sau de grup, ar trebui să intre în domeniul de aplicare al dreptului de a fi consiliat, apărut și reprezentat, aceasta nu exclude aplicarea, în cazul intervenției unor avocați interni, a anumitor restricții și modalități privind exercitarea profesiei, fără a trebui să se considere că aceasta aduce atingere dreptului la apărare.

În sfârșit, faptul că, în cadrul unei investigații desfășurate de Comisie, protecția comunicărilor este limitată la comunicările cu avocații externi nu aduce nicio atingere principiului securității juridice.

(a se vedea punctele 40, 41, 44, 45, 47-49, 58, 59, 95 și 106)

3. Principiul egalității de tratament, care impune ca situații comparabile să nu fie tratate în mod diferit și ca situații diferite să nu fie tratate în același mod, cu excepția cazului în care un astfel de tratament este justificat în mod obiectiv, constituie un principiu general al dreptului

Uniunii, consacrat la articolele 20 și 21 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene.

din cele 27 de state membre ale Uniunii Europene. Așadar, situația juridică din cadrul statelor membre ale Uniunii nu a evoluat într-o măsură care să justifice să se aibă în vedere o dezvoltare a jurisprudenței în sensul recunoașterii în favoarea avocaților interni a beneficiului protecției confidențialității.

(a se vedea punctele 54 și 55)

4. În Hotărârea din 18 mai 1982, AM & S Europe/Comisia, 155/79, Curtea a subliniat, referitor la principiul protecției confidențialității în cadrul procedurilor de investigare în materia dreptului concurenței, că acest domeniu al dreptului Uniunii trebuie să țină cont de principiile și de concepțiile comune ale sistemelor de drept ale statelor membre în ceea ce privește respectarea confidențialității în raport în special cu anumite comunicări între avocați și clienții acestora. În acest scop, Curtea a efectuat o comparație între diferitele sisteme de drept. Pe baza acestei comparații, Curtea a recunoscut că, în cazul în care sunt îndeplinite anumite condiții, se impune protecția, în temeiul dreptului Uniunii, a confidențialității comunicărilor dintre avocați și clienții acestora.

În plus, deși Regulamentul nr. 1/2003 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele 81 și 82 din tratat a adus numeroase modificări normelor de procedură privind dreptul concurenței al Uniunii, normele menționate nu cuprind nicio indicație care să permită stabilirea faptului că acestea impun asimilarea avocaților care desfășoară activități în mod independent și a avocaților salariați în ceea ce privește protecția confidențialității comunicărilor, acest principiu nefăcând în niciun mod obiectul regulamentului menționat, care urmărește să consolideze întinderea competențelor de inspecție ale Comisiei, în special în ceea ce privește documentele care pot face obiectul unor astfel de măsuri. Nici modificarea normelor de procedură în materia dreptului concurenței, care rezultă în special din regulamentul menționat, nu poate justifica, așadar, o modificare a jurisprudenței consacrate prin Hotărârea AM & S Europe/Comisia.

În cursul anilor care au trecut de la pronunțarea Hotărârii AM & S Europe/Comisia, nu se poate constata nicio tendință preponderentă în favoarea unei protecții a confidențialității comunicărilor în cadrul unei întreprinderi sau al unui grup de întreprinderi cu avocații interni, în ceea ce privește ordinea juridică

(a se vedea punctele 69, 70, 74, 76, 83, 86 și 87)

5. Respectarea dreptului la apărare în orice procedură susceptibilă să conducă la aplicarea unor sancțiuni, în special a unor amenzi sau a unor penalități cu titlu cominatoriu, constituie un principiu fundamental al dreptului Uniunii, care a fost consacrat la articolul 48 alineatul (2) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii.

(a se vedea punctul 92)

6. Competențele de care dispune Comisia în temeiul Regulamentului nr. 17 și al Regulamentului nr. 1/2003 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele 81 și 82 din tratat se disting de întinderea investigațiilor care pot fi desfășurate la nivel național. Astfel, cele două tipuri de proceduri se întemeiază pe o repartizare a competențelor între diferitele autorități de concurență. În consecință, normele privind protecția confidențialității comunicărilor dintre avocați și clienți pot varia în funcție de respectiva repartizare a competențelor și de reglementările referitoare la aceasta.

Dreptul Uniunii și dreptul național în materia concurenței analizează practicile restrictive din perspective diferite. În timp ce articolele 101 TFUE și 102 TFUE au în vedere practicile menționate în considerarea obstacolelor care pot rezulta din acestea pentru comerțul dintre

statele membre, legislațiile interne, având la bază abordări specifice fiecăreia dintre ele, analizează practicile restrictive numai în respectivul cadru.

În aceste condiții, întreprinderile ale căror incinte sunt percheziționate, în cadrul unei investigații în materie concurență, sunt în măsură să își stabilească drepturile și obligațiile față de autoritățile competente și în raport cu dreptul aplicabil, precum, de exemplu, tratamentul documentelor care pot fi ridicate în cursul unei astfel de investigații și problema dacă întreprinderile în cauză au sau nu au dreptul să invoce protecția confidențialității comunicărilor cu avocații interni. În consecință, întreprinderile se pot orienta în mod eficient în funcție de competențele autorităților menționate și de competențele concrete ale acestora privind ridicarea unor documente.

Principiul securității juridice nu impune, așadar, ca pentru cele două tipuri de proceduri menționate mai sus să se recurgă la criterii identice în ceea ce privește confidențialitatea comunicărilor dintre avocați și clienți.

(a se vedea punctele 102-105)

7. În conformitate cu principiul autonomiei procedurale naționale, în lipsa unei reglementări a Uniunii în materie, revine ordinii juridice interne din fiecare stat membru atribuția de a desemna instanțele competente și de a stabili modalitățile procedurale aplicabile acțiunilor destinate să asigure protecția drepturilor conferite justițiabililor de dreptul Uniunii.

Acest principiu nu poate fi invocat împotriva unei decizii adoptate de o instituție a Uniunii în temeiul unei reglementări adoptate la nivelul Uniunii, care, în plus, nu comportă nicio trimitere la dreptul național.

(a se vedea punctele 113 și 114)

aplicare uniforme ale acestei ordini juridice nu pot depinde de locul unde se efectuează investigația și de eventuale particularități normative naționale.

Cu ocazia investigațiilor efectuate de Comisie în calitate de autoritate europeană în domeniul concurenței, dreptul național nu este relevant decât în măsura în care autoritățile statelor membre acordă asistență acesteia, în special atunci când este necesară contracararea opoziției manifestate de întreprinderea în cauză prin aplicarea unor măsuri coercitive conform articolului 14 alineatul (6) din Regulamentul nr. 17 și articolului 20 alineatul (6) din Regulamentul nr. 1/2003 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele 81 și 82 din tratat. În schimb, dreptul Uniunii este singurul aplicabil în vederea stabilirii înscrisurilor și a documentelor pe care Comisia are competența să le verifice și pe care le poate copia în cadrul investigațiilor sale în materie de înțelegeri.

(a se vedea punctele 115 și 119)

8. Interpretarea și aplicarea uniforme ale principiului confidențialității comunicărilor dintre avocați și clienți la nivelul Uniunii sunt indispensabile pentru ca investigațiile efectuate de Comisie în cadrul unor proceduri în materie de înțelegeri să se poată desfășura în condiții de egalitate de tratament pentru întreprinderile în cauză. Dacă situația nu ar fi astfel, aplicarea unor norme sau a unor noțiuni juridice din dreptul național și care fac parte din legislația unui stat membru ar aduce atingere unității dreptului Uniunii. O astfel de interpretare și

9. Normele de procedură în materie de concurență, astfel cum sunt prevăzute la articolul 14 din Regulamentul nr. 17 și la articolul 20 din Regulamentul nr. 1/2003 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele 81 și 82 din tratat, se încadrează în dispozițiile necesare în vederea funcționării pieței interne a căror adoptare face parte din

competența exclusivă conferită Uniunii în temeiul articolului 3 alineatul (1) litera (b) TFUE.

Conform dispozițiilor articolului 103 TFUE, revine Uniunii obligația de a adopta regulamentele sau directivele utile în vederea aplicării principiilor prevăzute la articolele 101 TFUE și 102 TFUE, privind normele de concurență aplicabile întreprinderilor. Prin această competență se urmărește în special să se asigure respectarea interdicțiilor prevăzute la articolele menționate prin instituirea unor amenzi și a unor penalități cu titlu cominatoriu și să se definească rolul Comisiei în aplicarea acestor dispoziții.

În acest cadru, articolul 105 TFUE prevede că aplicarea principiilor stabilite la articolele 101 TFUE și 102 TFUE este asigurată de Comisie și că aceasta investighează presupusele cazuri de încălcare.

În consecință, principiul competențelor de atribuire nu poate fi invocat în raport cu competențele de investigare ale Comisiei în materie de concurență.

(a se vedea punctele 116-118 și 120)